

Ботякова В.В.,
аспірант кафедри
кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна Академія Управління»

ПОНЯТТЯ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 139 КК УКРАЇНИ

Ключові слова: медичний працівник, ненадання допомоги хворому.

Keywords: healthcare professional, failure to render assistance to the sick person.

Анотація: В статті розглянуто поняття медичного працівника як суб'єкта злочину, передбаченого ст. 139 КК України та зарубіжного законодавства.

Abstract: The article examines the definition of a healthcare professional as a subject of a crime in art. 139 of the Criminal Code of Ukraine and foreign legislation.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення

основних прав і свобод людини (ст. 3 Конституції України) серед яких є право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49 Конституції України) [1].

Право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я, зобов'язує державу створювати умови, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби (ч. 1, п. д ч. 2 ст. 12 Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права) [2].

Медичні працівники мають етичні зобов'язання і професійний обов'язок діяти в найкращих інтересах пацієнта у будь-який час [3].

Відповідно до цього медичні та фармацевтичні працівники, які порушили покладені на них професійні обов'язки, під час надання медичної допомоги, підлягають цивільній, адміністративній або кримінальній відповідальності згідно із законодавством (ст. 80 Основ законодавства України про охорону здоров'я) [4].

Поняття «медичний працівник» в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» не один раз названо (ст.ст. 3, 6, 33, 35, 37, 39, 40, 52, 75, 77-78¹), але досі не розкрито.

О.С. Щукін визначає поняття «медичний працівник» в широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні термін «медичний працівник» розглядається, як: «особа, яка здійснює медичну діяльність на законних підставах». У вузькому значенні – «фізична особа (громадянин України або іноземний громадянин), яка здобула вищу, середню медичну або фармацевтичну освіту та пройшла подальшу спеціальну підготовку або перепідготовку, відповідає єдиним кваліфікаційним вимогам, що підтверджується чинними документами (сертифікатом спеціаліста), прийняла на себе етичні зобов'язання знати і виконувати вимоги медичної деонтології та уклала трудовий договір з ліцензованою медичною установою на здійснення медичної діяльності». У цьому розумінні автор відносить до медичних працівників лікарів, фармацевтів, провізорів та середній медичний персонал [5, с. 8].

Також існує інше визначення, що медичний працівник – це лікар або фельдшер (медична сестра) закладу охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України [6].

Для покращення якості відповідних положень законодавства України та більш детального вивчення даної проблеми слушним є аналіз зарубіжного законодавства та правового досвіду.

Відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону Республіки Білорусь «Про охорону здоров'я» медичний працівник – це фізична особа, яка має вищу або середню спеціальну медичну освіту, підтверджену документом про освіту, і в установленому законодавством Республіки Білорусь порядку займається діяльністю, пов'язаною з організацією та наданням медичної допомоги, забезпеченням санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, проведенням медичних експертиз [7].

У п. 13 ч. 1 ст. 2 Федерального Закону Російської Федерації «Про основи охорони здоров'я громадян у Російській Федерації» визначено, що медичний працівник – це фізична особа, яка має медичну або іншу освіту, працює в медичній організації і в трудові (посадові) обов'язки якої входить здійснення медичної діяльності, або фізична особа, яка є індивідуальним підприємцем та безпосередньо здійснює медичну діяльність [8].

П. 67 ч. 1 ст. 1 Кодексу Республіки Казахстан «Про здоров'я народу і систему охорони здоров'я» вказує, що медичні працівники – це фізичні особи, які мають професійну медичну освіту і здійснюють медичну діяльність [9].

П. 14 ч. 1 ст. 2 Закону Киргизької Республіки «Про охорону здоров'я громадян в Киргизькій Республіці» встановлено, що медичні та фармацевтичні працівники – це особи, що займають в установленому законодавством Киргизької Республіки порядку посади лікарів, фармацевтів, середнього медичного, фармацевтичного та молодшого медичного персоналу [10].

Злочин ненадання допомоги хворому медичним працівником належить до групи злочинів у сфері медичної діяльності та має спеціальний суб'єкт.

На думку В.В. Балабо до суб'єктів злочину, передбаченого ст. 139 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [11] належать медичний працівник, а в чітко визначених випадках – і фармацевтичний працівник [12, с. 144].

О.О. Дудоров зазначає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 139 КК України є медичні працівники незалежно від того, яку спеціальну освіту вони мають та у якому закладі охорони здоров'я вони працюють (лікарі, провізори, акушерки, медичні сестри, фельдшери тощо). А також можуть бути особи, які займаються медичною практикою як різновидом підприємницької діяльності [13, с. 334].

В.І. Касинюк має аналогічну думку та вважає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 139

КК України є медичний працівник, який «зобов'язаний, відповідно до встановлених правил, надавати допомогу хворому (лікарі, у тому числі й ті, які не працюють у медичних установах, наприклад займаються приватною практикою, медичні сестри, акушерки, фельдшери, фармацевти, які на час ненадання допомоги перебувають на службі)» [14, с. 64] .

Г.В. Чеботарьова вказує на те, що фахівці, які законно надають на професійному рівні лікувально-профілактичну допомогу поза закладами та установами охорони здоров'я, також враховуються законом як медичні працівники і відносяться до суб'єктів медичних злочинів [15, с. 540].

Російський науковець Н.А. Огнерубов вважає за необхідне, в якості суб'єкта злочину «Ненадання допомоги хворому» (ст. 124 КК РФ), виділяти лише медичних працівників, а бездіяльність інших осіб у відповідних випадках кваліфікувати за ст. 125 КК РФ «Залишення в небезпеці» [16, с. 99].

Цікавою є думка російського науковця Ю.Е. Пудовочкина щодо суб'єкта даного злочину. Ним є «фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та зобов'язана надавати медичну допомогу відповідно до закону або спеціальних правил. Зокрема, суб'єктом злочину, передбаченого ст. 124 КК РФ, можуть бути не тільки лікарі за освітою, а й інший медичний персонал, в обов'язок якого входило надання допомоги хворому. Суб'єктом злочину можуть виступати й особи немедичних спеціальностей (наприклад, співробітники поліції, рятувальники МНС та ін.)» [17, с. 334] .

Білоруський науковець П.А. Дубовець вважає, що суб'єктом даного злочину (ст. 161 КК РБ) крім медичних та фармацевтичних працівників можуть бути також особи, які зобов'язані надавати допомогу хворим відповідно до закону або спеціальними правилами (напр. Закон Республіки Білорусь "Про міліцію" від 26 лютого 1991 року (п. 14 і 28 ст. 15) зобов'язує працівників міліції надавати таку допомогу) [18, с. 326].

Російський вчений М.І. Пікуров зазначає, що суб'єктом злочину ненадання допомоги хворому (ст. 124 КК РФ) є не лише медичні працівники, але й особи, які зобов'язані надавати першу допомогу (до надання медичної допомоги) – співробітники органів внутрішніх справ Російської Федерації, військовослужбовці та працівники Державної протипожежної служби, рятувальники аварійно-рятувальних формувань та аварійно-рятувальних служб, водії транспортних засобів та інші особи, які зобов'язані надавати допомогу згідно із законом або спеціальними правилами і мають відповідну підготовку [19, с. 216].

Таким чином, українське законодавство не містить чіткого визначення поняття «медичний працівник». Згідно цього постає питання про кваліфікацію суб'єктів злочину ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України). Відповідно до п. а, б ч. 1 ст. 78 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» медичні та фармацевтичні працівники зобов'язані надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу, а також відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях. Злочин ненадання допомоги хворому медичним працівником передбачає, як спеціальний суб'єкт, лише медичного працівника (ст. 139 КК України).

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966. (прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН; ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
3. Положення про захист прав та конфіденційність пацієнта : Всесвітня медична асоціація; Положення від 01.10.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/990_056.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №4. – Ст. 19. – Редакція від 06 листопада 2017 року.
5. Шукін О.С. Правовий статус медичних працівників за трудовим законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд.юрид.наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / О.С.Шукін. – Одеса, 2005. – 20 с.
6. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до

позбавлення волі : Наказ від 15.08.2014р. №1348/5/572. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14>.

7. О здравоохранении : Закон Республики Беларусь от 18 июня 1993 г. № 2435-ХІІ // Ведомости Национального собрания Республики Беларусь. – 1993. – №24. – ст. 290[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=v19302435>.

8. Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации : Федеральный закон Российской Федерации от 21.11.2011 № 323-ФЗ // Собрании законодательства Российской Федерации. – 2011. – №48. – ст. 6724[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102152259&rdk=&backlink=1>.

9. Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы : Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 18 қыркүйектегі № 193-ІV Кодексі (2017.14.07. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // ҚР Парламентінің Жаршысы. – 2009. – № 20-21 (2548-2549). – 89-құжат[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K090000193_#z4.

10. Об охране здоровья граждан в Кыргызской Республике : Закон Кыргызской Республики от 9 января 2005 года № 6 (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.08.2017 г.) // Ведомости Жогорку Кенеша Кыргызской Республики. – 2005. – № 3. – ст. 187[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1602>.

11. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. – Редакція від 03 вересня 2017 року.

12. Балабоко В.В. Кримінальна відповідальність медичних працівників за злочини проти життя та здоров'я особи : дис. канд. юрид. наук: 12.00.08, Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2013. – 315 с.

13. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. За ред. М.І.Мельника, М.І. Хавронока. – 7-ме вид. перероб. та допов. – К.: Наукова думка, 2010. – 1288 с.

14. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.

15. Чеботарьова Г.В. Кримінально-правова охорона правопорядку у сфері медичної діяльності: монографія / Г.В. Чеботарьова; Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2011. – 690 с.

16. Огнерубов Н.А. Профессиональные преступления медицинских работников: диссертация ... кандидата юридических наук: 12.00.08 / Н.А. Огнерубов; [Место защиты: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Российский университет дружбы народов"]. – Москва, 2014. – 171 с.

17. Бриллиантов А.В., Захаров А.Ю., Караханов А.Н. и др. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / А.В. Бриллиантов, А.Ю. Захаров, А.Н. Караханов и др. : Том 1. / Научно-практическое пособие. – М.: РАП, 2015. – 579 с.

18. Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь / Н. Ф. Ахраменка [и др.]; под общ. ред. А. В. Баркова, В. М. Хомича. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2007. – 1009 с.

19. Пикуров Н.И. Неоказание помощи больному: квалификация и отграничение от смежных составов / Н.И. Пикуров // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса, 2011. – № 1 (14). – С. 214-218.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44

ББК 67.61я431

3-68

Редакційна колегія:

проф. А. П. Гетьман;

проф. Б. М. Головкін;

канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,

канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,

канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,

канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,

канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,

ст. лаб. К. С. Остапко

Злочинність у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
3-68 кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017

© Оформлення. Видавництво «Право», 2017